

Rehuvalvonnan raportti 2011

Evira/1005/0411/2012

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 30.4.2012

Rehu- ja lannoitevalvontayksikkö

Hyväksyjä Sinikka Marmo

Esittelijä Tarja Root

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN	4
2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	8
2.1 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi</i>	8
2.2 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi</i>	11
2.2.1 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen</i>	11
2.2.2 <i>Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne</i>	15
2.2.3 <i>Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt</i>	16
3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	17
4 KORJAAVAT TOIMENPITEET (TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI)	19
4.1 <i>Toimijoiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen</i>	19
4.2 <i>Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet</i>	20
5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA	20

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta on osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan täydentäviin ehtoihin liittyvää valvontaa. Näiden toimijoiden tarkastuksissa valvotaan tiettyjen käsiteltyjen eläinvalkuaisten rehukäyttöä sekä varastointia, jäljitettävyyttä ja rehukirjanpitoa. Käsiteltyä eläinvalkuaista sisältävää rehuainetta (lähinnä kalajauhoa) tai täydennysrehua käyttävän alkutuotannon toimijan tulee olla joko Eviran hyväksymä tai rekisteröimä. Hyväksyntä edellyttää tarkastuskäyntiä tilalla. Vuonna 2011 käsitellyn eläinvalkuaisten käyttäjiksi rekisteröitiin kolme tilaa. Rekisteröityjä rehualan alkutuotannon toimijoita on Eviran rekisterissä yhteensä noin 63 000.

Rehualan alkutuotannon toimijoita valvottiin satunnaisotannan ja riskiperusteisen otannan perusteella, jolloin arviointiperusteena käytettiin tilan sanktiointia aikaisemmin täydentävien ehtojen valvonnassa, tuotantomuotoa (sekä märehittäjiä että yksimahaisia eläimiä), tilan kokoa ja tilarehun valmistusta ja/tai sekoitusta. Otantojen kautta saatujen valvottavien tilojen määrä oli 250. ELY-keskusten tarkastajat tarkastivat tilat Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti.

Vuonna 2011 valvottiin yhteensä 244 tilaa ja tammikuussa 2012 kaksi tilaa (Taulukko 1). Kotieläintuotannon lopettamisen vuoksi neljää tilaa ei valvottu. Valvotuista tiloista 5 %:lla ei ollut eläimiä, 77 %:lla oli märehittäjiä, 7 %:lla sikoja, 5 %:lla siipikarjaa ja 6 % oli sekatiloja. Tiloilta otettiin yhteensä 243 rehunäytettä, joista 46 oli tilaseoksia, 69 teollisia rehuseoksia, 95 viljoja tai valkuaisrehuja ja 22 nurmirehua. Rahtiseoksia oli yhdeksän ja kivennäisrehuseoksia kaksi.

Taulukko 1. Valvottujen tilojen ja otettujen näytteiden määrä vuonna 2011 (+ kaksi 2012 valvottua tilaa).

Tavoite, tilat / näytteet	Toteutuma, tilat / näytteet	Toteutunut %, tilat / näytteet
250 / 250	246 / 243	98,4 / 97,2

Valvontasuunnitelman mukaisen rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnan lisäksi 13 kotieläintilalta otettiin rehunäytteitä yhteensä 77 kpl tiloilla todetun salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi.

Tuotevalvonta

Rehujen tuotevalvonnassa näytteenoton suorittavat Eviran valtuuttamat tarkastajat ja ELY-keskusten tarkastajat Eviran rehujen valvontasuunnitelman ja ohjeiden mukaisesti.

Evira laatii vuosittain kotimaisille rehujen valmistuslaitoksille näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuvat kohdekohtaiseen riskiluokitukseen. Riskitekijöitä ovat kohteen toiminnan laatu (rekisteröinti/hyväksyntä), rehuaineiden käyttö (esim. erilaiset valkuaisrehuaineet ja rehun lisäaineet), tuotantomäärä ja tuotevalikoima. Valtuutetut tarkastajat ottivat vuonna 2011 tuotannosta otettujen rehunäytteiden lisäksi myös tuotantoympäristönäytteitä.

Markkinoille saatettujen rehujen laadun valvontaa tehdään pääasiassa vähittäiskaupassa otettujen näytteiden analysoinnin sekä pakkausmerkintöjen ja mainonnan valvonnan avulla. Näytteitä otetaan myös toimijoiden tuotantotiloista ja varastoista. Valvonta kohdistuu kaikkien eläinlajien rehuihin riskiperusteisesti.

Suurin osa Suomeen tuotavista kasviperäisistä rehuaineista kuuluu salmonellariskin perusteella erityisen riskialttiisiin rehuihin (MMM 712/2008 liitteet 3 ja 4). Näistä rehuista otettiin viralliset näytteet rehuerän saapuessa Suomeen. Edellä mainittuihin riskialttiisiin rehuihin kuuluvat myös luonnonlinnuille tarkoitetut auringonkukansiemenet ja pähkinät, joiden laatua (salmonella, hukkakaura, tuhohyönteiset) on valvottu

asiakirjatarkastuksin ja jossain määrin myös näytteenotoin. Jokaisesta maahan-tuodusta kalajauhoerästä otettiin viralliset näytteet kiellettyjen eläinproteiinien tutki-mista varten.

Tiettyjen muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuonnin tehostetusta virallisesta valvonnasta annetun asetuksen (EY) N:o 669/2009 mukaisesti Brasiliasta ja Argentiinasta tulleista maapähkinäeristä otettiin näytteitä aflatoksiinitutkimuksiin asetuksessa esitetyn frekvenssin mukaisesti. Myös ns. EU-suojapäätösten piiriin kuu-luvia tuotteita, kuten kiinalaisia valkuaisrehuja melamiiniriskin vuoksi sekä japanilaisia rehuja radioaktiivisen säteilyn riskin vuoksi, valvotaan tehostetusti. Edellä mainittujen rehujen tuonti Suomeen oli kuitenkin vähäistä. Japanista tuotiin Suomeen vuonna 2011 vain yksi rehun lisäaine-erä asianmukaisin dokumentein varustettuna. Maapäh-kinöitä tuotiin vastaavasti n. 20 konttia.

Rehujen muuntogeenisyyden valvonnassa näytteitä otettiin kotimaisesta valmistuk-sesta ja markkinavalvontana. Valituista näytteistä tutkittiin sekä EU:ssa hyväksytyjä että EU:ssa hyväksymättömiä muuntogeenisiä aineksia. EU:ssa hyväksymättömät muuntogeeniset ainekset saattavat aiheuttaa terveysvaaraa eläimille ja voivat siten olla riski eläimille. Kotimaisen valmistuksen näytteet valittiin riskiperusteisesti ja koh-teeksi valittiin tuotantoeläinten rehut (14 kpl), jotka olivat peräisin 13 kotimaiselta re-hutehtaalta ja kahdesta kauppalikkeestä. Markkinavalvonnan painopisteenä olivat hevosten rehut (3 kpl). Näytteitä otettiin tavanomaisista, ns. ei-muuntogeenisiksi mer-kityistä rehuista, jotka sisälsivät jotakin potentiaalista muuntogeenistä raaka-ainetta, kuten soijaa tai maissia. Tutkituista rehuista ei löytynyt säännöstenvastaisia eriä.

Rehujen viranomaisvalvonnan näytteenottomäärät eivät toteutuneet kaikilta osin v. 2011 valvontasuunnitelman mukaisesti (taulukko 2), koska ELMO-tietojärjestelmän käyttöönnoton ja kehittämisen vuoksi kotimaisen valmistuksen ja markkinavalvonnan näytteenotto keskeytettiin kahdesti yhteensä viideksi kuukaudeksi. Yhteensä v. 2011 otettiin 9198 näytettä, millä oli 97 % suunnitellusta kokonaisnäyttemäärästä. Tehoste-tun näytteenoton kohteena oli kuusi valvontakohtetta ja näytteiden määrä oli siten pienempi verrattuna edelliseen vuoteen.

Taulukko 2. Viranomaisvalvonnan näytteenoton (NO) näyttemäärien (n) suunnitelma ja toteutuma v. 2011

Valvontalinja	Suunniteltu näyttemäärä (n)	Toteutunut näyttemäärä (n)	Näytteenoton toteutuma (%)
Maahantuonti ¹⁾	≈ 1176	1176	100
Sisämarkkinakauppa ²⁾	≈ 6014	6014	100
Kotimainen valmistus		918	80
Rehujen no-ohjelma	1150	100	100
Rehujen tehostettu no ³⁾	≈ 100	159	94
Tuotantoympäristö no	170	1177	83
Yhteensä	1420		
Markkinavalvonta	600	571	95
Rehujen gm-valvonta ⁴⁾	25	17	68
Alkutuotannon valvonta ⁵⁾	250	243	97
Viralliset näytteet yht.	9485	9198	97

1) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu n ≈ toteutunut n)

2) Määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu n ≈ toteutunut n)

3) Suunniteltu näyttemäärä on arvio. Tehostetun näytteenoton näytteiden kokonaisuus on suhteessa tehostetun no piirissä olevien valvontakohteiden / tapausten lukumäärään.

4) Muuntogeenisyyden valvonnan osalta valvontasuunnitelmaan on sovittu enimmäisnäyttemäärä.

5) Näytteenotto on toteutettu vuoden 2011 aikana. Osa loppuvuoden aikana 2011 otettujen näytteiden analyyseistä on valmistunut vuoden 2012 aikana.

Rehujen virallisessa valvonnassa otetuista näytteistä tehtiin yhteensä noin 12900 eri analyysia (Taulukko 3). Valvonta toteutui tehtyjen valvonta-analyyseiden osalta suunnitelman mukaisesti, vaikka näytteenoton keskeyttäminen tietojärjestelmän käyttöönoton vuoksi vähensi erityisesti valmistuksen valvonnan rehujen näytemäärää. Rehuaineista tehtyjen salmonella-analyyseiden osuus kaikista tehdyistä salmonella-analyyseistä oli 90,8 %, mikä kuvastaa erityisesti tuontirehuaineista tehtävien salmonella-analyyseiden suurta määrää. Valmistuksen valvonnan rehu- ja tuotantoympäristönäytteissä ei todettu salmonellaa. Tuotantoympäristönäytteiden salmonellatutkimuksilla on osin vähennetty valmiista rehuseoksista tehtäviä salmonellatutkimuksia.

Evira valvoo rehujen sisältämiä haitallisia ja kiellettyjä aineita maahantuonnin, sisämarkkinakaupan, valmistuksen, markkinoille saattamisen ja käytön yhteydessä. Valvonta perustuu erilaisiin rehuihin liittyviin mahdollisiin riskeihin sekä nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kautta saataviin tietoihin akuuteista vaaroista. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden valvonta v. 2011 toteutui suunnitellusti (Taulukko 3).

Taulukko 3. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden sekä muiden analyyseiden määrät v. 2011.

Analyyssi	Suunniteltu analyyseiden (näytteiden) lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut; rehuaineet (a)	Toteutunut; rehu-seokset (a)	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset (a)	Toteutunut analyyseiden lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	n. 8500-9000	7422	748		8170	100
Muut mikro-organismit ²⁾	n. 250-300	35	110	-	145	100
Mikroskopointi/kalajauho		(93)	(150)		(243)	
Mikroskopointi/lihaluujauho		(206)	(206)		(412)	
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	600	299	356		655	109
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuholaiset ⁴⁾	n. 300 a (100)	129 a	45 a	-	174 a	100
Aflatoksiinit	30	3	29	-	32	107
Muut hometoksiinit ⁵⁾	220 a (20)	88 a	143 a	-	231 a	105
Kadmium	100	23	88	21	132	132
Lyijy	100	20	65	19	104	104
Elohopea	60	15	65	21	101	168
Arseeni	100	14	77	18	109	109
Melamiini ⁶⁾	n.5	-	3	-	3	100
PCB-indikaattoriyhdisteet ⁷⁾	(23)	15	8	-	23	100
Dioksiiniyhdisteet ⁸⁾	(23)	15	8	-	23	100
Dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ⁹⁾	(23)	15	8	-	23	100
Kasvinsuojeluaineet ¹⁰⁾	310 a (5)	310 a	-	-	310	100
Lasalosidi-Na ¹¹⁾	40	-	44	-	44	110
Narasiini ¹¹⁾	40	-	42	-	42	105
Monensiini-Na ¹¹⁾	40	-	43	-	43	108
Salinomysiini-Na ¹¹⁾	40	-	44	-	44	110
Maduramysiini-NH4 ¹¹⁾	40	-	44	-	44	110
Semduramysiini ¹¹⁾	40	-	44	-	44	110
Lääkerehut ja niiden carry over -seuranta ¹¹⁾	5	-	5	-	5	100
	5	-	16	-	16	320
Olakvindoksi ¹¹⁾	20	-	30	-	30	150
Karbadoksi ¹¹⁾	20	-	30	-	30	150
Amprolium ¹¹⁾	20	-	23	-	23	115
Dimetridatsoli ¹¹⁾	20	-	23	-	23	115
Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyytit yhteensä	10253	8403	2141	79	10623	104
Muut rehujen analyytit: ravintoaineanalyytit ¹²⁾ yht.	2281	150	2131	-	2281	100

Rehujen valvonta-analyytit yhteensä	12487	8553	4272	79	12904	103
-------------------------------------	-------	------	------	----	-------	-----

Σa = rehujen analyysien lukumäärä yhteensä
 a = rehutyyppien/rehutyypin analyysien lukumäärä
 n = näytteiden lukumäärä

- 1) Analyysimäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu a \approx toteutunut a).
- 2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut (rehut turkiseläimille ja lemmikkieläimille). (suunniteltu a \approx toteutunut a).
- 3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijäin ja ei-märehtijäin rehut) sekä näiden rehujen valmistukseen käytettävät rehuaineet.
- 4) Suunnitelmassa on näytteiden lukumäärän arvio. Analyysit määritellään näytteille sekä pistokoelun perusteella. Näytteiden yhteismäärä määräytyy vuotuisen tuonnin ja markkinavalvonnan valvontatilanteen mukaan. Samasta näytteistä voidaan tehdä useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi. (suunniteltu a \approx toteutunut a).
- 5) Taulukossa on esitetty eri analyysien määrät yhteensä. Tutkittavat hometoksiinit ovat DON, DAS, 3-AcDON, NIV, F-X, T-2-toksiini, HT-2 -toksiini, okratoksiini A, zearaleoni ja fumonisiinit (B1 ja B2).
- 6) Melamiinin analyysimäärä määräytyy rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu a \approx toteutunut a).
- 7) Tutkittavat indikaattoriyhdisteet ovat PCB 28, PCB 52, PCB 101, PCB 138, PCB 153 ja PCB 180.
- 8) Dioksiinien (17 eri yhdistettä) tulokset lasketaan 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(1998)-PCDD/F TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan.
- 9) Dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet (PCB 77, PCB 81, PCB 105, PCB 114, PCB 118, PCB 123, PCB 126, PCB 156, PCB 157, PCB 167, PCB 168 ja PCB 189) tulokset lasketaan 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(1998)-Dioxinlike PCBs TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan.
- 10) Kasvinsuojeluaineet –ryhmä sisältää yhteensä 62 eri tutkittavaa yhdistettä.
- 11) Yhdistettä tutkitaan valmiista rehuseoksista.
- 12) Rehulle määritellään ravitsemukselliset analyysit silloin, kun valvonnassa tarkastetaan ravitsemuksellinen koostumus toimijan pakkausmerkinnöissä takaamiin arvoihin (suunniteltu \approx toteutunut).

Suomi teki vuonna 2011 14 (edellinen vuosi 10) rehuja koskevaa ilmoitusta EU:n RASFF-hälytysjärjestelmässä. Ilmoitukset käsittelivät tuontirehujen virallisessa valvonnassa tai rehualan toimijan omassa laadunvarmistuksessa todettuja salmonelloja ja epäilyä koiranruuan aiheuttamista epilepsiaoireista.

Rehualan toimijoiden valvonta

Evira valvoo rehualan toimijoita tarkastuskäynnein riskinarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Arvioinnissa on huomioitu tuotantomäärä, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerahujen valmistus, sivutuotehyväksyntä ja maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä tai lisäaineita sisältävien täydennysrehujen valmistus, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika, sekä edellisessä tarkastuksessa todetut puutteet ja hyväksyntähakemukset. Valvontasuunnitelmasta poikettiin vuoden aikana suorittamalla ylimääräisiä tarkastuskäyntejä sellaisiin rehuja valmistaviin laitoksiin, joissa oli todettu salmonellaongelmia.

Rehuhygieniasetuksen mukaisia rehualan toimijoihin kohdistuvia tarkastuksia tehtiin yhteensä 86. Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 23, joista kuusi oli rahtisekoittajia ja kaksi maatilaa. Nämä kaksi maatilaa hyväksyttiin rehuhygieniasetuksen mukaisesti rehuseosten valmistajina. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 39, joista kahdeksan oli maitoalan laitoksia. Lisäksi tarkastettiin yksi rehuaineiden maahantuojia. Kaikki elintarviketuotantoeläinten lääkerahuja valmistavat toimijat tarkastettiin vuonna 2011. Venäjän vientiin hyväksytyistä rehuja valmistavista kymmenestä laitoksesta tarkastettiin seitsemän. Tarkastuksista 27 kohdistui aikaisemmin tarkastamattomiin toimijoihin. Valtuutettujen tarkastajien suorittamia tarkastuksia oli 27 kpl.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden valvonta

Evira valvoo eläimistä saatavia sivutuotteita luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten, turkiseläimille rehuja valmistavien laitosten (keräyskeskukset, rehusekoittamot), kala-alan laitosten, varastointilaitosten sekä

eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetusten osalta. Luokan 2 laitoksiin kuuluvat myös turkiseläinruhoja käsittelevät laitokset. Luokan 1, 2 ja 3 käsittelylaitoksilta sekä lemmikkieläinten ruokia valmistavilta laitoksilta edellytetään hyväksyntää ja keräyskeskuksilta sekä rehusekoittamoilta rekisteröintiä.

Evira valvoo myös kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevaa ruokajätettä käsitteleviä toimijoita, joita ovat ruokajätehuollosta satamissa, lentokentillä ja varikoilla vastaavat tahot, jätteen keräily- ja kuljetusliikkeet sekä kaatopaikat ja polttolaitokset.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden tarkastukset tehtiin suunnitelman mukaisesti (ks. taulukko 4). Lemmikkieläinten ruokia valmistaviin laitoksiin tehtiin suunniteltua enemmän tarkastuksia, koska vuoden 2011 aikana hyväksyttiin neljä uutta laitosta. Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavia varastoja tarkastettiin neljä. Eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetustarkastukset olivat pääosin raato-keräilyautojen tarkastuksia.

Taulukko 4. Rehualan toimijat eri sektoreilla; suunnitellut ja suoritettut tarkastukset vuonna 2011.

tarkastuskohde	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen valmistajat (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet, esiseokset), ml. maitoalan laitokset	290	90	68	76
Hyväksytyt rehun lisäaineiden maahantuoja ja/tai välittäjät	23	9	12	133
Varastointiliikkeet (muu kuin sivutuote)	74	7	7	100
Tuotantoeläinten rehuja myyvät vähittäiskaupat	n. 650	30 (ELYt)	24	80
Maitoalan laitokset	30	8	9	113
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	26	1	6	600
Kuljetuskalustot/valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset	365	100*/30-40**	107/13	107/43
Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavat varastot (luokan 1, 2 ja 3 eläimistä saatavat sivutuotteet)	15	4	4*	100
Turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	11	4	4	100
Keräyskeskukset	21	8	8	100
Käsittelylaitokset (luokan 1, 2 ja 3)	9	10	10	100
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	25	6	10	167
Kansainvälisen liikenteen ruokajäte - toimijat	83	10	0	0

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksiin kohdistuvat tarkastukset

2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien yleisyys ja tyyppi

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Todetut säännösten vastaisuudet liittyivät kasvinsuojeluaineiden lainsäädännön vastaiseen säilytykseen, jätteen ja kasvinsuojeluaineiden säännösten vastaiseen varastointiin ja käsittelyyn, kasvinsuojeluaineiden käyttökirjanpidon puuttumiseen, rehukirjanpidon puuttumiseen ja rehun hankintaan rekisteröitymättömältä rehualan toimijalta (taulukko 5).

Taulukko 5. Tödetut säännöstenvastaisuudet tilävälvönnässä 2011.

Tödettu säännöstenvastaisuus	tilöjen määrä
Rehuissa tödettiin tuholaisia, jyrsljän, linnun tai jäniseläimen ulostetta ja karvoja, untuvia, hukkakauraa, maaeläimen luuta ja/tai torajyviä	19
Rehukirjanpitoa ei pidetä	1
Rehua on hankittu rekisteröitymättömältä rehualan toimijalta	2
Jätteiden ja/tai kasvinsuojeluaineiden säädösten vastainen säilytys, varastointi ja/tai käsittely	3
Kasvinsuojeluaineiden käytöstä ei ole kirjanpitoa	2
Rehuvärostossa oli avattu säkki vanhentunutta eläinlääkettä	1

Tuotevälvöntä

Tuotevälvönnässä tödettyjen säännöstenvastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintymistiheys on esitetty taulukossa 6. Poikkeamien esiintymistiheysiin eri vuosina vaikuttaa erilainen välvönnän kohdentaminen ja painotukset, kuten esimerkiksi vitamiinipoikkeamisissa.

Taulukko 6. Tuotevälvönnässä tödettyjen säännöstenvastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintymistiheys laskettuna prosentuaalisena määränä analysoiduista näytteistä kussakin analyysiryhmässä.

Tödettu säännöstenvastaisuus	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)
aminohappo-, sokeri-, hera- tai tärkkelyspoikkeama	18,2	-	-
dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset yhdisteet	-	0,0	0,0
hivenainepoikkeama	21,4	17,4	12,4
kasviperäiset epäpuhtaudet ja tuholaiset	10,6	19,8	22,4
kivennäisainepoikkeama	16,3	10,4	11,3
kokkidioostaatti-, antibiootti- ja/tai muut lääkkeenkaltaiset aineet poikkeamat	2,8	1,9	2,7
lääkerehupoikkeama	7,1	0,0	14,3
maaeläinperäinen aines tai kalajauho	0,9	1,6	0,0
melamiini	0,0	0,0	0,0
mykotoksiinit	0,0	0,0	0,0
pakkausmerkintäpuutteet ¹⁾	12,7	12,4	14,2
muut analyysit mm. propyleeniglykoli	0,0	0,0	0,0
pääravintoainepoikkeama	7,7	10,7	8,4
raskametallit	0,0	0,8	0,0
salmonella tai muut mikro-organismit	0,6	0,4	0,2
vitamiinipoikkeama	6,8	34,4	40,3

1) Pakkausmerkintäpuutteiden esiintymistiheys on tässä esitetty suhteutettuna viranomaisnäytteenoton kohteena olleiden rehuerien yhteismäärään valmistuksen välvönnässä ja markkinavälvönnässä

Rehualan toimijat

Tarkastuksissa tödetut puutteet ja niiden perusteella rehualan toimijalta edellytetyt toimenpiteet on luokiteltu kolmeen luokkaan siten, että ensimmäisen luokan puutteet ovat vakavimpia ja kolmannen luokan puutteet ovat lievimpiä. Lisäksi on annettu kehitysehdotuksia toiminnan parantamiseksi. Taulukon 7 mukaisesti toimenpiteitä edellytettiin ja kehitysehdotuksia annettiin vuonna 2011 yhteensä 401. Vuonna 2010 vastaava luku oli 429. Vakavia puutteita oli ainoastaan yksi ja eniten oli lieviä puutteita ja kehitysehdotuksia. Evira on asettanut edellytetyille toimenpiteille määräjät. Taulukko 7 ei sisällä vähittäiskauppojen, kuljetusvälineiden tai eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien tai värostovien toimijöiden tarkastuksissa tödettyjä puutteita.

Taulukko 7. Tarkastuksissa todettut puutteet (taulukko 4. rivit 1 – 3).

Puutteen tyyppi	luokka 1	luokka 2	luokka 3	luokka 4
Raaka-aineet (hankinta, vastaanotto)	0	6	4	15
Tilat ja laitteet (kunto, soveltuvuus, siisteys havainnot)	0	7	11	15
Tuotannon tukijärjestelmät (puhtaanapito, kunnossapito, kalibroinnit, tuholaiсторjunta, ohjeet, kirjaukset)	0	10	48	40
Henkilöstö (organisaatiokaavio, vastuut, koulutus ml. HACCP-koul.)	0	0	7	22
Laadunvarmistus (näytteenotto, tutkimukset)	0	16	23	24
Kuljetus	0	1	4	7
Tietojen kirjaaminen (raaka-aineet, valmistus, toimitukset)	0	4	8	5
Valitukset ja takaisin veto	0	1	8	6
HACCP	1	16	25	22
Pakkausmerkinnät (myös saateasiakirjat)	0	9	25	6
Vienti	0	0	2	3
Yhteensä	1	70	165	165

Tuotantoeläinten rehua myyville vähittäiskaupoille annetut huomautukset kohdistuivat mm. tuholaiсторjuntaohjelman puuttumiseen, rikkinäisiin rehupakkauksiin ja lintujen pääsyyn varastotiloihin. Valtuutettujen tarkastajien suorittamissa kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten puhdistukseen ja ajopäiväkirjoihin liittyviä puutteita. Ajopäiväkirjoja säilytetään entistä enemmän konttorilla. Pressujen siisteyteen/kuntoon liittyvät puutteet lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna (Taulukko 8).

Taulukko 8. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaitut puutteet 2011 (sisältäen eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetukset). Suluissa vuoden 2010 luvut.

Puutteiden luonne	Puutteita, kpl (v. 2010)	Osuus tarkastetuista, % (v. 2010)
Puhdistuskirjanpito	17 (10)	14 (8)
Tarkastuskortti puuttui	13 (17)	11 (13)
Lastaustilojen siisteys	14 (21)	12 (16)
Ajokirjanpito	17 (8)	11 (6)
Pressujen siisteys/kunto	13 (2)	1 (1)
Yhteensä	74 (58)	

Kuljetusliikkeiden hakiessa hyväksyntää toiminnalleen todettiin hakuvaiheessa lähinnä HACCP-suunnitelmiin liittyviä puutteita.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei sisällä kuljetuskalustoa eikä maitoalan laitoksia)

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien laitosten tarkastuksissa puutteiden luokittelussa on käytetty kohdassa rehualan toimijat esitettyä tapaa.

Taulukko 9. Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden tarkastuksissa todetut puutteet.

Tarkastettava toimija	Tarkastusten määrä (kpl)	Luokan 1 puute	Luokan 2 puute	Luokan 3 puute (+ kehitysehdotukset)
Luokan 1 käsittelylaitos	2	0	0	5+4
Luokan 2 käsittelylaitokset	5	0	7	11+9
Luokan 3 käsittelylaitokset	3	0	2	4+4
Turkisrehusekoittamot	4	0	3	14+7
Keräyskeskukset	8	0	16	19+7
Lemmikkieläin ruokia valmistavat laitokset	10	0	5	20+6
Varastointilaitokset (sivutuoterehut)	4	0	0	2

Sivutuotteita rehukäyttöön prosessoiviin tai varastoiviin laitoksiin tehtiin vuonna 2011 yhteensä 36 tarkastusta. Luokan 1 puutteita ei havaittu, luokan 2 puutteita havaittiin yhteensä 33 ja luokan 3 puutteita 75. Kehitysehdotuksia annettiin yhteensä 39. Havaitut puutteet liittyivät omavalvontasuunnitelmiin, HACCP-järjestelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, mittalaitteiden kalibrointi), epäsiisteyteen, pakkausmerkintöihin, näytteenottoon ja näytteiden analysoimiseen sekä rakenteisiin. Kaikkia em. puutteita luokiteltiin sekä luokan 2 että luokan 3 puutteiksi puutteen laajuudesta riippuen. Keräyskeskusten osalta merkittävä ja useaa laitosta koskeva puute oli natriumbensoaatin käyttö teurassivutuotteen säilöntäaineena. Ko. säilöntäaineen käyttö ei ole enää sallittua turkiseläinten rehussa.

2.2 Todettujen säännösten vastaisuuksien analyysi

2.2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien esiintyminen

Viranomaisnäytteenoton yhteydessä kielletyt rehuerät ja rehuerät, joihin kohdistui käyttöä rajoittavia määräyksiä ajanjaksolla 1.1. - 31.12.2011, on esitetty taulukossa 10.

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa todettiin vuonna 2011 säännösten vastaisuuksia kuudella tilalla, mikä on viisi enemmän kuin edellisenä vuonna. Puutteet liittyivät eläinlääkkeen säilyttämiseen rehuvarastossa (0 %:n laiminlyönti), merkin-
töjen kasvinsuojeluaineiden käytöstä puuttumiseen lohkokirjanpidosta (0 %:n laiminlyönti), rehujen hankintaan rekisteröimättömältä toimijalta (0 %), kasvinsuojeluaineiden säilytykseen samassa tilassa rehujen kanssa (1 %:n laiminlyönti), jätteiden ja kasvinsuojeluaineiden varastoinnin puutteisiin ja kasvinsuojeluaineiden kirjanpidon puuttumiseen (3 %:n laiminlyönti) sekä rehujen rehukirjanpidon puuttumiseen, jätteiden ja kasvinsuojeluaineiden varastoinnin puutteisiin ja rehujen hankintaan rekisteröimättömiltä toimijoilta (5 %:n laiminlyönti). Hukkakauran esiintyminen yhdessä tilarehussa johti määräykseen rehuerän jauhamisesta/murskauksesta ennen rehukäyttöä. Kahdesta rehunäytteestä löytyi rukiin torajyvää, mutta sen pitoisuus jäi molemmissa näytteissä alle 0,1 %:n, joten rehuerien käyttöä ei tarvinnut kieltää. Tuholaisten esiintyminen 16 tilarehussa johti toimenpidekehotukseen (sillojen ja varastojen puhdistus), mutta ei rehun käyttökieltoon. Kahdeksasta tiloilta otetusta kotoisesta rehunäytteestä löydettiin ulostetta ja/tai luuta, höyhentä tai untuvaa, joiden todettiin olevan osa rehuun joutunutta jyräjän raatoa ja linnun höyhentä.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen

Kahdentoista kasviperäisen rehuaine-erän markkinoille saattaminen kiellettiin sisämarkkinatuonnin (11) tai maahantuonnin (1) yhteydessä salmonellan vuoksi (taulukko 10). Erät edustivat yhteensä 22,7 miljoonaa kiloa kasviperäisiä rehuaineita, kun vuonna 2011 vastaava luku oli 12,5 miljoonaa kiloa. Yksi luomurapsipuriste-erä ja yksi linnuille tarkoitettu auringonkukansiemen-erä palautettiin lähtömaahan, muut erät käsiteltiin salmonellabakteerien tuhoamiseksi ja hyväksyttiin käyttöön uusintanäytteenotossa saatujen negatiivisten salmonellatulosten jälkeen.

Kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen valmistuksen valvonnan näytteenottoa tehostettiin kuudessa valvontakohteessa. Tämä johtui eri kohteissa toimijan laadunvarmistusnäytteissä todetuista salmonelloista. Lisäksi rehualan toimijat lisäsivät valvontakohteissa omien laadunvarmistusnäytteidensä määriä. Valmistuksen valvonnan rehu- ja tuotantoympäristönäytteissä ei todettu salmonellaa.

Salmonellaposiitivisia rehueriä todettiin markkinavalvonnassa 2 kpl (taulukko 10), jotka olivat koirille tarkoitettuja eläinperäisiä rehuaine-eriä (kanankaula ja siankorvat). Lisäksi maahantuonnin yhteydessä todettiin salmonellaposiitivinen akvaariokalojen rehuerä. Erien markkinointi kiellettiin. Edelliseen vuoteen verrattuna salmonellaposiitivisiä eriä todettiin vähän (2010 positiivisia näytteitä 10 kpl eli 2,5 % tutkituista eristä).

Maaeläinperäinen aines

Tuonnin yhteydessä tutkittiin n. 100 kalajauhoerää kielletyn, käsitellyn eläinproteiinin, lähinnä lihaluujauhon toteamiseksi. Neljästä kalajauhoerästä todettiin maaeläimen luuta muistuttavia partikkeleita ja erien käyttö rajoitettiin vain muiden kuin elintarviketuotantoeläinten rehuksi.

Kotimaisen valmistuksen valvonnassa elintarviketuotantoeläimille valmistetuista märehtijäin rehuista ei todettu mikroskopoinnissa maaeläinperäistä ainesta tai kalajauhoa. Vastaavasti myöskään muille kuin märehtijöille tarkoitetuista elintarviketuotantoeläinten rehuista ei todettu maaeläinperäistä ainesta.

Haitalliset ja kielletyt aineet sekä muut poikkeamat

Kahden sisämarkkinoilta tuodun auringonkukansiemen-erän markkinoille saattaminen kiellettiin elävien tuholaisten vuoksi ja yhden auringonkukkasiemen-erän hukkakauran vuoksi. Ensi mainittujen erien markkinointi sallittiin käsittelyn ja uuden näytteenoton jälkeen. Hukkakauraa sisältäneet siemenet palautettiin lähtömaahan.

Raskasmetallien, mykotoksiinien, dioksiinien ja dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden, kasvinsuojeluaineiden tai kiellettyjen aineiden osalta ei viranomaisnäytteen analyysissä todettu säännöstenvastaisuuksia.

Eri kokkidiostaatteja rehun lisäaineena käytäviltä kotimaisilta rehutehtailta otettiin valvontasuunnitelman mukaisesti näytteitä rehuista kokkidiostaattien jäämäanalyysia varten (taulukko 3). Kokkidiostaattijäämien valmistuksen valvonnassa ei todettu kokkidiostaattien jäämiä yli lainsäädännön rajojen, mutta yhden reklamaatiotapauksen yhteydessä todettiin tilalta otetussa kalkkunoiden täysrehunäytteessä narasiinia yli sallitun enimmäispitoisuuden. Virheellistä rehun valmistuserää oli toimitettu vain yhdelle tilalle, erän käyttö kiellettiin ja se hävitettiin. Virheellistä rehua syöneiden kalkkunoiden lihaa ei päätynyt elintarvikeketjuun. Virheellisen rehuerän syynä oli teh-

taan tuotesiilon virtausputken viallinen jakaja, jonka seurauksena kalkkunanrehuun oli sekoittunut osa broilereille tarkoitettua kokkidiostaattirehua.

Lääkereichujen jäämien valmistuksen valvonnassa todettiin samalla raelinjalla heti tylosiinilääkereichun valmistuksen jälkeen otetusta täydennysrehusta emakoille (ei-lääkerehu) viranomaisnäytteestä tylosiin jäämiä. Ko. lääkereichun jälkeen valmistettu rehuerä emakoille kiellettiin ja määrättiin poistettavaksi markkinoilta. Rehualan toimijalle annettiin toimenpidemääräys saattaa lääkereichujen jäämät hallintaan rehun valmistuksessa.

Markkinoilta otetuista näytteistä markkinointikieltoon asetettiin linnun siemeniä ja siemenseoksia sekä jyräjoiden siemenseoksia hukkakauran ja/tai elävien tuholaisen vuoksi yhteensä 10 erää. Yleisimmät puutteet markkinoilta otetuissa näytteissä/rehuerissä liittyivät kuitenkin lemmikkieläinten rehujen pakkausmerkintöihin. Selvät säännöstenvastaisuudet kuten suomen- ja ruotsinkielisten merkintöjen puuttuminen tai erätiedon puuttuminen pakkauksesta määrättiin korjattavaksi.

Erityisesti täydennysrehujen A-,E- ja D-vitamiinipitoisuuksissa oli huomautettavaa suhteessa rehun merkinnöissä annettuun vakuusarvoihin. Muut säännöstenvastaisuudet rehunäytteissä olivat kokonaisuutena aikaisempien vuosien tasolla ja niitä oli suhteellisen vähän.

Taulukko 10. Viranomaisnäytteenoton yhteydessä kielletyt rehuerät ja rehuerät, joihin kohdistui käyttöä rajoittavia määryksiä 1.1. - 31.12.2011.

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erien/ tap. Lkm	Todettu säädösten- vastaisuus	Toimenpiteet
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: rapsirouhe	3 erää	<i>Salmonella Agona (2), Salmonella Mbandaka</i> viranomaisnäytteenotto	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja – analyysit.
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: luomurapsipuriste	1 erä	<i>Salmonella Tennessee,</i> viranomaisnäytteenotto	Kielto ja erän palautus
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: soijarouhe	4 erää	<i>Salmonella Havanna(2), Salmonella Minnesota, Salmonella Rissen, Salmo- nella Sorenga, Salmonella Yoruba, Salmonella spp.</i> Viranomaisnäytteenotto	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja –analyysit (yhden erän kohdalla salmonella todettiin vain toimijan laadunvarmis- tusunäytteessä)
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: soijarouhe GMO	1 erä	<i>Salmonella Liverpool</i>	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja –analyysit
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: soijaproteiini	1 erä	<i>Salmonella Rissen</i>	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja –analyysit
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: auringonkukan- siemenet linnuille	1 erä	<i>Salmonella Banana</i>	Kielto ja erän palautus
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: auringonkukan- siemenet linnuille	1 erä	Hukkakaura	Kielto ja erän palautus
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehui- neet: auringonkukan- siemenet linnuille	2 erää	Tuholaiset	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja –analyysit
Maahantuonti	Kasvipäriset rehui- neet: auringonkukan- siemenrouhe	1 erä	<i>Salmonella Szentes</i>	Kielto, käsittely, uusinta- näytteenotto ja –analyysit
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarvi- ketuotanto- eläinten rehut, kalkku- noiden rehut	1 erä	Narasiinin jäämän suurim- man sallitun pitoisuuden ylitys ei-herkkien eläinten rehussa, viranomaisnäyt-	Kielto, takaisinvetomää- räys, selvitys- ja toimen- pidemääräys sekä seu- rantanaytteenotto ja -

			teenotto tilalta, reklamaatio.	analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset: elintarviketuotanto-eläinten rehut, emakoiden rehut	1 erä	Tylosiinin jäämiä ei-lääkereichussa	Kielto, takaisinvetomääräys, selvitys- ja toimenpidemääräys sekä seurantanäytteenotto ja -analyysit
Markkina- valvonta	Lemmikkieläimille tarkoitettut, eläinperäiset rehuaineet, makupalat	2 erää	<i>Salmonella Derby</i> , <i>Salmonella Enteritidis</i> , <i>Salmonella Livingstone</i>	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Jyrsijöiden rehut	4 erää	Hukkakaura ja/tai elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Rehuseokset ulkolinnuille	3 erää	Hukkakaura ja/tai elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Markkina- valvonta	Kasvipäriset rehuaineet: auringonkukan-siemenet	3 erää	Hukkakaura ja/tai elävät tuhohyönteiset	Kielto ja takaisinvetomääräys
Tilavalvonta	Kasvipäriset rehuaineet: viljat	1 erä	Tilan lypsykarjan ulostenäytteestä ja rehuympäristönäytteissä todettu <i>Salmonella Typhimurium</i> . Tilan rehut sekä kotoiset rehut että teolliset rehut tutkittu viranomaisnäytteenotolla salmonellan varalta. Tilan omasta viljaseoksesta (ohra-kaura) todettu <i>Salmonella Typhimurium</i> , muista rehuista ei todettu salmonellaa.	Salmonellaposiitiivisen ohra-kauraseoksen käytön kielto eläinten ruokinnassa
Yhteenveto		30	erää	5 ehdotonta kieltoa ja 25 ehdollista kieltoa
Yhteensä		30	erää ja tapausta	30 kieltoa ja määräystä

Rehualan toimijat

Valvonnassa todetut säännöstenvastaisuudet liittyivät pääasiassa laitosten toimintaan, mutta jossain määrin myös niiden rakenteellisiin olosuhteisiin. Rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota HACCP-järjestelmiin, laadunvarmistusnäytteenottoon salmonellan ja muiden haitallisten aineiden toteamiseksi sekä poikkeustilanteisiin varautumiseen.

Luokan 1 puute liittyi kriittisen hallintapisteen puutteelliseen seurantaan ja siitä seuranneeseen salmonellalla kontaminoituneen raaka-aineen vastaanottoon.

HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, merkinnöissä ja saateasiakirjoissa sekä ohjeistuksessa todettiin puutteita. Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteen järjestelmä (HACCP) puuttui joiltakin tarkastetuista toimijoista kokonaan ja etenkin pienten toimijoiden HACCP-järjestelmissä oli puutteita. Laadunvarmistuksen puutteita olivat esimerkiksi puuttuvat vastaanäytteet ja riittämätön näytteenotto sekä näytteiden tutkiminen. Osa pienistä valmistajista ei ottanut lainkaan näytteitä salmonellatutkimuksia varten. Pakkausmerkintäpuutteita oli erityisesti rehuaineiden kohdalla. Takaisinvetojen ohjeistus ja toiminnan ohjeistus erilaisissa poikkeustilanteissa puuttui useilta toimijoilta.

Tarkastuskäynneillä todettujen puutteiden lisäksi toimijoiden omassa laadunvarmistuksessa tai muulla tavoin tuli esille joitakin säännöstenvastaisuuksia, joiden johdosta Evira ryhtyi toimenpiteisiin.

Alkuvuodesta Evira antoi väliaikaisen määräyksen toimijan valmistaman rehuaineen (leseeseen) karantenoinnista, koska rehuainetta vastaanottanut rehutehdas oli todennut siinä salmonellaa (S. Stanley).

Rehutehtaalle toimitettiin erehdyksessä väärää raaka-ainetta (lannoitteeksi tarkoitettua kaliumsulfaattia), jota oli ehditty käyttää rehuseosten valmistukseen ennen kuin virhe huomattiin. Evira kielsi virheellisen raaka-aineen käytön ja sitä sisältävien rehuseosten markkinoille saattamisen ja määräsi jo markkinoille saatetut rehuseokset vedettäväksi pois markkinoilta. Virheellistä raaka-ainetta toimittaneelle laitokselle suoritettiin ylimääräinen tarkastuskäynti.

Rehun valmistaja totesi omassa laadunvarmistuksessaan valmistusprosessin raaka-aineessa salmonellaa (S. Cubana). Evira kielsi raaka-aine erän käytön valmistuksessa, kunnes se olisi käsitelty salmonellan tuhoamiseksi.

Evira sai ulkopuoliselta taholta tiedon suoraan tiloille myytävästä sinkkioksidista, jonka pakkausmerkinnät olivat säännöstenvastaiset sisältäen mm. kiellettyjä terveysväitimiä. Evira kielsi virheellisesti merkityn sinkkioksidin markkinoille saattamisen.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat (lukuun ottamatta maitoalan laitoksia)

Tarkastuksissa havaitut vakavimmat puutteet koskivat selviä laiminlyöntejä tai kokonaan puuttuvia tuoteturvallisuuteen vaikuttavia asioita, laitosten riittämätöntä hygieniatasoa sekä puutteita jäljitettävyydessä ja rakenteissa. Omavalvontaan tai HACCP-järjestelmään liittyviä puutteita oli useilla eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä laitoksilla. Useita huomautuksia annettiin myös puutteellisista merkinnöistä sivutuotteiden keräily- ja säilytysastioissa. Lieviä puutteita havaittiin myös kirjanpidossa, kaupallisissa asiakirjoissa ja omavalvontasuunnitelmissa sekä niiden toteutamisessa.

2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta ja tuotevalvonta

Rehualan alkutuotannon toimijan laiminlyönti rehukirjanpidossa ja kasvinsuojeluaineiden käyttökirjanpidossa vaikuttaa elintarviketurvallisuuteen rehujen ja kasvinsuojeluaineiden käytön jäljitettävyyden kautta. Vuonna 2011 esiin tulleissa rehukirjanpidon laiminlyöntitapauksissa oli vaaraa elintarviketurvallisuudelle, koska tilalla oli ollut myös aiemmassa valvonnassa puutteita rehukirjanpidossa. Yhdeltä vuonna 2011 valvotulta tilalla puuttui koko kirjanpito kasvinsuojeluaineiden käytöstä, joten tilan kasvinsuojeluaineiden käytöstä ei saatu tietoa ja mahdollisesti tästä on voinut aiheutua vaaraa elintarviketurvallisuudelle. Ns. "0 % laiminlyönneistä" ei aiheutunut vaaraa, koska ne korjattiin määräajassa. Kasvinsuojeluaineiden ja jätteiden säilytys samassa tilassa rehujen kanssa tai eläinten pitopaikoissa voi aiheuttaa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta havaintojen mukaan välitöntä vaaraa ei todettu ja asia on mahdollista korjata. Rehun hankkiminen rekisteröimättömältä toimijalta voi olla vaarallista elintarvikkeiden turvallisuudelle. Vuoden 2011 laiminlyöntitapauksessa vaara elintarviketurvallisuudelle oli vähäinen, koska vain yksi tilan rehujen toimittajista oli rekisteröimätön ja tällä toimittajalla olisi ollut edellytykset saada rekisteröinti rehualan toimijaksi. Tilarehuista todettu maaeläinperäinen aines ei aiheuttanut vaaraa eläimille tai elintarviketurvallisuudelle, koska riskinarvioinnin perusteella kyseessä oli satunnainen tapaus. Tuholaisten esiintyminen rehussa ei ole suoranainen riski elintarviketurvallisuudelle, mutta esimerkiksi lemmikkieläinten rehussa olevat tuholaiset voivat siirtyä elintarvikkeisiin kotitalouksissa. Hukkakauran leviäminen rehujen mukana ei ole riski elintarviketurvallisuudelle eikä ihmisten tai eläinten terveydelle, mutta se on riski tehokkaalle kasvinviljelylle.

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellaa sisältäneet tuontivalvaukset käsiteltiin ennen rehujen päätymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön. Kotieläintilan salmonellaa sisältävän viljaseoksen käyttö eläinten ruokinnassa kiellettiin, kunnes salmonella on tuhottu rehusta käsittelyllä. Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonelat eivät aiheuta suoraa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ovat riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle ja voivat aiheuttaa tuotantotilojen saastumista maataloilla. Yhtään tapausta ei tullut tietoon lemmikkieläinten rehujen salmonellan ja ihmisten terveyden tai maatilasalmonellatapausten välillä.

Haitallisten aineiden, kuten esim. raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten ja etenkin lasten ja nuorten ruokavaliossa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on myös eniten haittaa kasvuvaiheessa oleville eläimille ja toisaalta pienille eläimille.

Käytettäessä hyväksytyjä rehun lisäaineita kokkidiostaattirehujen valmistukseen tai lääkkeen tehoaineita lääkerahun valmistukseen voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia tehoaineiden jäämien siirtymiä seuraavien rehujen valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä ns. ”carry over” rehuissa voi aiheuttaa vaaraa elintarviketurvallisuudelle. Enimmäismääriä suuremmat hivenaine- ja vitamiinipitoisuudet rehussa voivat lisätä yliannostuksen vaaraa kuluttajille ja eläimille, mutta pienemmät määrät puolestaan voivat aiheuttaa ravintoaineiden puutosta. Pääravintoaineiden poikkeamat rehussa johtavat eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja voivat aiheuttaa hyvinvoinnin ja tuotannon menetyksiä. Yhtään tapausta rehujen ravintoaineisiin liittyvien laiminlyöntien ja eläinten sairastumisten välillä ei tullut valvonnan tietoon.

Rehualan toimijat mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat

HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomiotta eikä vaaroja hallita tehokkaasti. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esim. salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät rehusta toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille.

Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämisen riskiä.

Eläimistä saatavat sivutuotteet eivät aiheuta suoranaista riskiä elintarviketurvallisuudelle, koska niitä ei ole tarkoitettu elintarviketuotantoeläinten ruokintaan. Niiden rehukäyttö voi aiheuttaa vaaraa ihmisten, turkiseläinten, koirien ja kissojen terveydelle ja jopa eläintautien leviämisen riskin, jos sivutuotteista valmistettujen rehujen laatu, käsittely ja merkinnät eivät ole asianmukaisia. Puutteelliset merkinnät sivutuotteiden keräysastioissa ja kaupallisissa asiakirjoissa vaarantavat jäljitettävyyden.

2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Rehu- ja kasvinsuojeluainekirjanpidon, kasvinsuojeluaineiden ja jätteiden varastoinnin puutteet, rehun hankkiminen rekisteröimättömältä rehualan toimijalta ja tuholaisen esiintyminen rehussa johtuivat toimijan toiminnasta. Maaeläinperäinen aines, joka ei ole rehuperäistä, joutuu rehuun sattumanvaraisesti joko sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana, ja sen ehkäisemiseen on toimijan vaikea vaikuttaa

omilla toimenpiteillään. Tuholaisten ja hukkakauran esiintymistä rehuissa toimija voi torjua, mutta toimenpiteistä huolimatta niiden esiintyminen rehuissa on mahdollista. Tilan viljaseoksen salmonellasaastunnan syy on hankala jäljittää. Rehu on voinut saastua jo sadonkorjuussa, taikka kuljetuksen tai varastoinnin aikana.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden puutteellisuuksiin ja rehualan toimijat osoittivat vastuullisesti noudattavansa Eviran edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä Eviran antamaa ohjeistusta.

Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia.

Rehualan toimijat mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat

Varsinkaan pienillä toimijoilla sekä myös eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi. Rehuasiantuntemusta puuttuu usein myös sellaisilta toimijoilta, jotka eivät ole ensisijaisesti rehunvalmistajia, vaan toimittavat esimerkiksi elintarviketuotannon sivujakeita rehuksi. Monien haitallisten aineiden tutkimusten korkeat hinnat rajoittavat tutkimusten määrää isommillakin toimijoilla. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä rehulainsäädännön vaatimuksista. Rehulainsäädäntö koetaan usein raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

FVO:n suorittamat tarkastukset

FVO suoritti Suomessa eläimistä saatavien sivutuotteiden valvontaa koskevan tarkastuksen 11.- 20.10.2011. Eviran valvontaan liittyviä komission suosituksia olivat alue- ja paikallisvalvontaviranomaisten valvonnan tehostaminen, valvonnan riskiperusteisuuden ja toimijoille annettujen korjaavien toimenpiteiden seurannan lisääminen, GTH-merkintöjen ja kaupallisten asiakirjojen valvonnan tehostaminen, laitosten omavalvonta- ja HACCP-järjestelmien noudattamisen varmistaminen sekä turkiseläinten lajinsisäisen käytön edellytysten varmistaminen. FVO kiinnitti tarkastuksessaan huomiota tarkastusten ennalta ilmoittamiseen.

Auditoinnit

Auditointeja tehtiin neljä, joista yksi oli ELY-keskuksen tarkastajan (tilavalvonta), yksi valtuutetun tarkastajan (rehun kotimaisen valmistuksen näytteenotto) ja yksi luomutarkastajan auditointi. Lisäksi auditointiin lääkerahun valmistusta valvovan ylitarkastajan toiminta.

Tarkastajien ja ylitarkastajan toiminnassa ei todettu puutteita. Auditoinneissa esiin tulleet kehitysehdotukset on huomioitu ohjeistuksessa ja tarkastuskertomuslomakkeissa. Näytteenotto-ohjeita, näytteenoton riskiperusteisuutta näytteenoton kohdentamisessa sekä valvontasuunnitelmia noudatettiin pääosin hyvin. Usein ohjeiden noudattamista helpottivat tarkastajien pitkä kokemus näytteenottotilanteista ja näytteiden tuntemus. Tarkastajien ajantasaista tietämystä rehulainsäädännöstä ja sen vaatimuksista tulee kuitenkin pitää yllä jatkuvasti tiedottamalla ja kouluttamalla.

Taulukko 11. Sektorilla suoritettut sisäiset auditoinnit

Auditoinnin kohteena ollut viranomainen	Auditointien määrä	Auditoinnin teema(t)	Keskeiset havainnot
Evira	1	Lääkerehun valmistajan valvonta	Rehualan toimijoiden tarkastuskertomuslomaketta uusitaan lisäämällä siihen oma kenttänsä lääkerehutoiminnan tarkastamisesta.
ELY-keskus	1	Rehualan alkutuotannon toimijan valvonta	Yksityiskohtainen muistilista tarkastettavista seikoista helpottaa sitä, että kaikki vaadittavat asiat tulevat tarkastettua.
Valtuutettu tarkastaja	2	Luomutoimijan valvonta ja rehun kotimaisen valmistuksen näytteenotto sisältäen haitallisten ja kiellettyjen aineiden kohdennetun näytteenoton	Kaikki päätöksentekoa tukevat asiat, joista tarkastuksella keskustellaan, kirjataan lomakkeelle. Lisää tietoa tarvitaan rehujen haitallisiin ja kiellettyihin aineisiin liittyen.

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin koulutusta 10.2.2011. Koulutuspalautteessa kouluttajien asiantuntemusta ja esittämistä pidettiin hyvänä ja selkeänä. Koulutuksen puutteina pidettiin liian tiukkaa aikataulua esitysten pitämiseksi ja pitkämatkalaisten siirtymisille kulkuvälineisiin.

ELY-keskusten tarkastajille järjestettiin samansisältöistä koulutusta 24. ja 25.2.2011 videon välityksellä. Koulutuspalautteessa koulutusta pidettiin hyödyllisenä ja esitelmät asiantuntevina. Aikataulu oli riittävän väljä, jotta kysymyksille jäi aikaa. Videokoulutusta pidettiin hyvänä, mutta niitä toivottiin jatkossa enemmän info-luonteisten tilaisuuksien järjestämiseen, jotta myös säännöllisin väliajoin olisi koulutusta, jossa voisi tavata kollegoita ja keskustella enemmän. ELY-keskusten puheenvuoroa pidettiin hyvänä. Koulutuksen alun tekninen haparointi oli pieni puute.

Asiakaspalautteet

Eviran ylitarkastajien ja valtuutettujen tarkastajien suorittamiin laitostarkastuksiin liittyviä palautelomakkeita, joissa rehualan toimija arvioi tarkastusta, palautettiin 27 kpl 2011 vuoden tarkastuksia koskien (31 kpl v. 2010). Yhtä tyydyttävää arviota lukuun ottamatta tarkastuksen suorittajan asiantuntemusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä kaikissa palautteissa. Kahta lukuun ottamatta toimijat pitivät tarkastusta hyödyllisenä omalle toiminnalleen. Yksi toimija vastasi tähän kysymykseen ”ei” ja yksi ”ei osaa sanoa”. Rehualan toimijat arvioivat tarkastusta myös kokonaisuutena ja tältä osin 26 tarkastusta pidettiin erinomaisena tai hyvänä. Yksi arvio oli tyydyttävä. Sanallisia kommentteja annettiin kaikkiaan 9 kpl: toivottiin tarkastettavien asioiden jakamista kahdelle vuodelle ja koulutusta maahantuojille ja jakelijoille, pidettiin kohtuuttomana vaatimusta rehuraaka-aineiden suomen (ja ruotsin) -kielisistä merkinnöistä, huomautettiin useamman tarkastuksen kohteena olemisesta sekä kiitettiin hyvästä yhteistyöstä ja tarkastajan asiallisuudesta ja ammattitaidosta.

4 KORJAAVAT TOIMENPITEET (TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI)

4.1 Toimijoiden korjaavien toimenpiteiden varmistaminen

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Kaikista kohdassa 2.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus.

Tuotevalvonta

Kielletyt rehuerät 1.1.2011 - 31.12.2011 on esitetty taulukossa 10. Taulukon 10 rehueriin liittyvä tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 2.2.1. Näytteissä todettujen säännöstenvastaisuuksien ja seuraamusten yhteenveto on taulukossa 11.

Taulukko 12. Todetut säännösten vastaisuudet ja seuraamukset liittyen viranomaisnäytteenottoon

Seuraamus	kpl	% näytteistä (yht. 9168 n)	% analyyseistä (yht. 12904 a)
Kirjallinen huomautus (merkintähuomautukset 212 kpl ja analyysihuomautukset 358 kpl)	570	6,2	4,4
Kirjallinen toimenpidekehoitus	4	0,04	0,03
Rehun valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto ja määräys, ehdollinen	25	0,3	0,2
Rehun valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto, ehdoton	5	0,05	0,04

Taulukkoon 12 sisältyviä eri rehueriä oli v. 2011 yhteensä 283 (v. 2010 371), jotka edustivat 12,4 % (v. 2010 13,1 %) kaikista viranomaisnäytteenoton kohteena olleesta 2283 rehuerästä (v. 2010 2822).

Kiellettyjen aineiden toteaminen rehunäytteessä johtaa aina rehuerän valmistus-, tuonti- tai markkinoille saattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, jolloin toimijalla on mahdollisuus poistaa laatupoikkeama esimerkiksi rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa rehun kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää niille lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden. Rehuerän laimentaminen on kiellettyä. Rehussa ensimmäistä kertaa todettu poikkeama ravintoaineissa, rehun lisäaineissa kokkidiostaatteja ja lääkeaineita lukuun ottamatta, ja pakkausmerkinnöissä, johtavat ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehoitukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat puutteellisuudet johtavat rehun valmistuksen tai rehuerän kieltoon.

Rehualan toimijat ml. eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät laitokset

Taulukossa 7 ja 9 mainitut puutteet on kirjattu tarkastuskertomuksiin ja edellytetyt toimenpiteet on kirjattu valvontapäätöksiin. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille on asetettu määräajat. Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden toteutus todennetaan toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnan osalta paikallinen valvova viranomais, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, on tarkastanut yksittäiset korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan kuitenkin viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntiä lisätään, jos toiminnassa todetaan paljon puutteita tai ne ovat luonteeltaan vakavia. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella peruutettu.

Vuoden 2011 aikana turkisrehusekoittamot ja käsittelylaitokset löysivät salmonellaa useita kertoja omaan laadunvarmistukseensa liittyvässä näytteenotossa tuotantoympäristöstä, raaka-aineista tai valmiista rehuista. Toimijat ilmoittivat löydöksistä Eviralle ja toimittivat poikkeusraportit pääasiassa ajallaan ja asianmukaisesti.

4.2 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Kahden valtuutetun tarkastajan perehdyttämistä laitostarkastuksiin jatkettiin v. 2011. Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnassa oli vajausta alkuvuonna, mutta uusi ylitarkastaja rekrytoitiin 1.5.2011 alkaen. Kasvinsuojeluaineiden täydentävät ehdot siirtyivät Evirassa rehu- ja lannoitevalvontayksikön hoidettavaksi.

Evira osallistui kattavasti komission järjestämiin koulutuksiin, kuten HACCP-koulutukseen, rehulainsäädäntökurssiin, sivutuoteasetusta koskevaan koulutukseen, TSE-koulutukseen sekä riskielintarvikkeiden ja -rehujen kolmasmaatuonnin valvontaan liittyvään koulutukseen. Lisäksi osallistuttiin Norjassa pidettyyn yhteispohjoismaiseen rehuvalvonnan ja pohjoismaisen sivutuoteyhteistyöryhmän toimintaan sekä gm-yhteistyöryhmän kokoukseen Ruotsissa. Muita kansainvälisiä toimintaa tukevia koulutustapahtumia olivat rehumikrobiologiaa sekä haitallisia aineita ja jäämiä käsittelevät seminaarit. Kaksi sivutuotevalvonnan ylitarkastajaa tutustui Pohjois-Norjan kalasivutuotteiden tuotantoon.

Rehualan toimijoille ja valvontaviranomaisille järjestettyjä asiantuntijatilaisuuksia olivat turkisrehupäivät ja rehusekoittamokoulutus, tullihallituksen rajoituspäivät, laboratorioskoulutus, sikatalousneuvojen koulutus sekä eläinten ruokinnan ja hyvinvoinnin teemapäivä.

Evira järjesti kaksi samansisältöistä yhden päivän kestävä koulutusta ELY-keskusten tarkastajille. Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin koulutuspäivä. Valvonnan sisäisiä ja ulkoisia ohjeita päivitettiin ja useita uusia ohjeita laadittiin. Valtuutetuille tarkastajille järjestettiin rehulaitos- ja luomu-tarkastuskoulutukset.

Lisäksi kehitettiin ja otettiin käyttöön laboratorion ja valvonnan tietojärjestelmä ELMO. Samalla yhdenmukaistettiin toimijoiden kuulemiskäytäntöä näytteisiin ja laitostarkastuksiin liittyvissä päätöksissä.

Taulukko 13. Viranomaisille ja toimijoille annettu ohjeistus.

	2010	2011
Ohjeet toimijoille		
- päivitetyt, kpl	5	5
- uudet, kpl	3	3
Ohjeet viranomaisille		
- päivitetyt, kpl	6	3
- uudet, kpl	5	2

5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA

Rehujen viranomaisvalvonnan näytteenottomäärät eivät toteutuneet kaikilta osin valvontasuunnitelman mukaisesti, koska ELMO-tietojärjestelmän käyttöönoton ja kehittämisen vuoksi kotimaisen valmistuksen ja markkinavalvonnan näytteenotto keskeytettiin kahdesti yhteensä viideksi kuukaudeksi. Kaikkiaan näytteenoton toteuma oli 97 %. Niin ikään tietojärjestelmän kehittämiseen ohjatun resurssin vuoksi rehuhygieniasetuksen mukaisista suunnitelluista laitostarkastuksista toteutui 80 % ja auditoinneista 50 %. Muutoin viranomaisvalvonta toteutui suunnitellusti.

Rehunäytteiden virallisten valvontatulosten perusteella arvioiden Suomessa valmistetut ja markkinoille saatetut rehut täyttävät pääasiallisesti rehulainsäädännössä rehujen turvallisuudelle ja laadulle asetetut vaatimukset eikä erityisiä ongelmia ole esiintynyt. Rehujen tuontivaiheessa todetut laatupoikkeamat johtavat erien käsittelyyn, hävitykseen tai palauttamiseen, eikä niitä saateta markkinoille virheellisinä. Vähittäismyynnissä olevien tuontirehujen suurin ongelma ovat puutteelliset pakkausmerkinnät, kuten suomen- ja ruotsinkielisten pakkausmerkintöjen puuttuminen.

Rehualan toimijoihin kohdistuneiden tarkastusten mukaan toimijat noudattavat pääsääntöisesti hyvin rehulainsäädännön vaatimuksia. Virallisen valvonnan tarkastuskäynneillä on kuitenkin annettu suhteellisen paljon toimenpide-ehdotuksia, koska mm. toimijoiden laadunvarmistukseen liittyvän HACCP-järjestelmän tuntemuksessa ja käytössä on parantamisen varaa. Toimijoiden oma laadunvarmistus toimii ja sen perusteella löydetään poikkeamat tuotannossa. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu raportointivuoden aikana.